

Red het platteland!

Auteur(s):

Pelle, E.S.

Verschenen in:

ESB, 84e jaargang, nr. 4215, pagina 569, 13 augustus 1999

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

Verdwijnt het platteland uit Nederland? Twee ontwikkelingen ondergraven de landbouwgronden. Ten eerste is dat de afkalving van het economische bestaansrecht. De economische omvang van de sector neemt alleen maar af, en met iedere hervorming van het landbouwbeleid zal dat sterker worden. Deels omdat de technologie zo ver ontwikkeld is dat we onze behoeften aan voedsel met wezenlijk minder inspanningen bevredigen kunnen, deels ook omdat een dichtbevolkt land als Nederland geen comparatief voordeel heeft in ruimte-intensieve landbouw. Een tweede, daarmee samenhangende ontwikkeling is een ruimtelijke: de voortdurende uitdijing van de bebouwde omgeving, van woningen, bedrijvenparken (industrieterrein mag het niet meer heten), en de infrastructuur waarover de hierdoor uitgelokte mobiliteit opgevangen moet worden, die overal schapen van hun weiland verdrijft.

Vraag is nu: is dit een gewoon, logisch proces in de ontwikkeling van een landbouw- naar een diensten-economie, of is het ook een probleem? In ieder geval is de teloorgang van 'landelijkheid' een verlies. Dat blijkt alleen al uit het (verkoop)succes van *Hoe God verdween uit Jorwerd*¹. Dat zo ongeveer iedereen dit een goed boek vond is natuurlijk de verdienste van de schrijver, maar wijst er ook op dat de 'stille revolutie' op het platteland velen aan het hart gaat. Waarbij overigens wel bedacht moet worden dat nostalgische gevoelens koesteren een stuk gemakkelijker is dan teruggaan in de tijd. Toch denk ik dat het gemis van twee zaken reëel is: de nabijheid van natuur en landschap, en de sociale cohesie. Beide elementen zijn typerend voor leven in een traditioneel dorp: leven en werk dat zich grotendeels buiten afspeelt, zodat bijvoorbeeld weersinvloeden altijd deel van het dagelijks leven uit maken, en het leven in een overzichtelijke groep die onderling niet alleen economische banden onderhoudt, maar ook sociale, zodat de economische banden niet in de anonimiteit plaats vinden - zoals dat in de stad en op de wereldmarkt wel het geval is.

Vallen deze charmes van het platteland nog te redden? In ieder geval niet door miljarden in landbouwsteun te blijven pompen. Dat houdt de inkomens wellicht redelijk op peil, maar leidt verder alleen maar tot meer productie van zaken waar juist minder behoefte aan is - en tot steeds verdergaande mechanisering en schaalvergroting van het platteland. Dit houdt ook een soort 'verstedelijking' in, in de zin dat economische banen anoniem worden en de landbouw verder van de natuur af komt te staan - een proces dat in 'Jorwerd' heel beeldend beschreven is. Het is sowieso de vraag hoe lang de stedelijke bevolking deze massale overdrachten naar de landbouw nog zal accepteren.

Veel beter zou het zijn als de economie van het platteland zich direct op de (nieuwe) behoeften zou richten. Zorg dat stedelingen er kunnen vinden wat ze in de stad missen, zie het boerenbedrijf als dienstverlening in plaats van voedselvoorziening. Natuurlijk zijn kinderboerderijen in een stad nuttig om te laten zien hoe een schaap eruit ziet, maar grotere boerderijen buiten de stad kunnen meer laten zien - en stedelingen recreatie op fietsafstand bieden. Ook zouden boerderijen overnachtingsaccommodatie kunnen bieden. In Zuid-Limburg, waar dit al op grote schaal gebeurt, leidt dit tot het grapje dat 'de boeren in plaats van varkens Hollanders gaan houden', maar het is overduidelijk dat dit voor zowel de varkens als de Hollanders een welvaartsverbetering inhoudt. Met legbatterijen en kalverkisten is een dergelijke opzet natuurlijk niet te combineren, maar precies bij deze vorm van landbouw is het de vraag of Nederland er een comparatief voordeel heeft. Ondertussen is er een, geringe maar wel koopkrachtige, vraag naar voedselproductie die uit de anonimiteit gehaald wordt, waarbij het weer bekend is wie de producent is. Zo verkoopt de Natuurwinkel op de Haarlemmerdijk in Amsterdam sinds enkele maanden, nadat Albert Heijn biologische melk in het assortiment heeft opgenomen, melk waar naam en adres van de boerderij op staan. Bij vlees, waar de angst voor manipulatie groter is, is zoiets natuurlijk ook goed denkbaar.

Voor de overheid liggen er bij dit alles twee taken. Ten eerste het financieel stimuleren van dergelijke 'gewenste' activiteiten, onder andere door de subsidie op eindeloze productie te vervangen door bijvoorbeeld investeringssteun bij het 'openstellen voor publiek'. En ten tweede door landelijk gebied te beschermen tegen oprukkende graafmachines. Want dat de totale oppervlakte voor de landbouw en het landelijk gebied afneemt, is niet meer dan een logisch gevolg van economische en technische ontwikkelingen. Maar of dat er ook toe leidt dat cultuurlandschappen geheel verdwijnen in 'schemerzones' waar altijd uitzicht is op een snelweg of een woonwijk, daar zijn we zelf bij. Dat te voorkomen, is een van de opgaven voor het ruimtelijke beleid.

¹ Geert Mak, *Hoe God verdween uit Jorwerd*, Atlas, Amsterdam/Antwerpen, 1996. Daarnaast heb ik inspiratie ontleend aan P. Kuypers, Los van de grond, *NRC Handelsblad*, 4 juli 1998.